

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto V.

Ljubljana, dne 19. februarja 1940.

Štev. 7.

Narod mora znati brez upa upati

Malodušnost in neodločnost je največji škodljivec narodovi sreči, vera v narodovo poslanstvo pa dela čudeže. V tej veri je vsa skrivnost uspeha državnikov, ki morajo imeti za seboj strnjeno fronto ljudi, pripravljenih na vse. Vsak narod ima svojo nalogo in vsak ud naroda je del podlage, na kateri se zida stavba narodove naloge.

Narod v porazih ne sme nikoli obupati, ampak mora prav v teh časih zbrati vse svoje moči. Poraz naroda ni sramota — sramota za narod je predaja in če se narod vda, potem ni vreden svojih velikanov, ni vreden, da živi. Seveda le, če je to volja narodova, če se pa narod predaji upira in ga zavedejo le njegovi državniki, potem so ti državniki hujši kot Efiyalt, hujši kot sam sovražnik. Zunanji sovražnik lahko narod zaslužni, ne more ga pa nikoli uničiti, če je ta notranje zdrav in složen in veruje v svojo zmago. Čeprav premagalci koljejo premagance, jih selijo v tuje kraje in silijo na suženjsko delo, če so poraženci moralni zmagovalci, potem zmagojo prej ali slej, četudi ni upa na zmago. Tako postanejo slavni tudi majhni narodi — njih napor, da bi si ohranili svobodo ali njih vdano, vendar uporno in strumno suženjstvo jih povelja in iz pepela zleti ptič Feniks — ves nov, preroben, tisočkrat lepši in popolnejši.

K skupni usodi naroda pa morajo svoje prispevati tudi posamezniki, ki morajo biti vedno pripravljeni na težke žrtve za domovino, na smrt za domovino. Ne smejo pa se žrtvovati kar tjavendan; življenje je dragoceno in uporabiti se ga sme le tam, kjer je nujno potrebno in kjer ni drugega izhoda. In za eno samo življenje mora pasti deset sovražnih življenj. Tudi to je ljubezen do naroda.

Da, ljubezen do naroda! Ne sme ga ljubiti samo oni, ki mu je temelj, tudi voditelj ga mora ljubiti. Srečen je narod, če ima poštene, nepodkupljive in nesebične državnike, ljudske voditelje in prosvetitelje, ki ne mislijo nase, ampak le na svojo domovino in na svoje ljudstvo! Zato zahteva ljubezen do naroda, da te voditelje narod spoštuje in jih ceni, pa tudi da jih brezobzirno odstrani, če so nesposobni ali pa celo sebični. Največji škodljivci naroda so tisti, ki izkoriščajo domovino in državo v svoje sebične namene in vredni so najkrutejše smrti, kajti zatajili so svojo bit in bit svojega naroda.

Narod pa mora ustvarjati velika nesmrtna kulturna dela, da se tako uvrsti v družino kulturnih narodov, mora skrbeti za stopnjo prosvete in civilizacije med svojimi člani. Kajti če narod nima književnosti, nima umetnosti, nima civilizacije — nima kulture in posledica tega je, da ga drug narod lahko podjarmi z izgovorom, da mu prinaša luč omike. V tem slučaju je usoda naroda zapečatena. Če nima narod del,

Mladina nosilec vere in samozavesti

Zivimo v cni najbolj nemirnih dob, ko izgleda, da se bo današnja vojna razvila v ogromno svetovno morje in da tudi naš Balkan ne bo mogel ostati miren, kljub več ali manj iskrenim nasvetom, jamstvom in zagotovitvam od raznih strani. Vse okoli nas se mrzlično pripravlja na odločilno borbo, iz katere želi odnesti vsak čim več koristi.

Sedaj pa pogledajmo kako se pripravljamo mi, pogledajmo miselnost starejše generacije. Da povem na kratko. Starejša generacija je zapadla danes pasivnosti in apatizmu in vidi svojo politično zrelost le v malenkostnih medsebojnih strankarskih borbah. Ustvarja vitez, kakor da nismo še politično zreli, kakor da nismo prišli še preko ozkih svetovno nazornih trenj in borb prejšnjega stoletja. Na mladino pa gleda s pomilovanjem in včasih celo s srdom in jezo. Če človek posluša v gostilnah in kavarnah pogovore teh »politikov« čuje samo vprašanja kaj bo? Kaj bo? Kaj bo? itd. Seveda se slišijo različni odgovori in modrovanja, nikjer ali vsaj malokje se pa najde kdo, ki odgovori na vsa ta vprašanja kratko: »Nikamor ne bomo prišli, če nas bo kdo napadel se bomo branili in niti pedi naše zemlje ne bo dobil sovražnik ne, da bi moral korakati preko naših trupel.«

Tej kavarniški in gostilniški miselnosti, ki se seveda prenese tudi na ulico, je krivo samo dejstvo, da pri nas nismo organizirani, da ne vidimo v naši državi, kljub dvajsetim letom njenega obstoja, dovolj velikega jamstva za naš obstoj. Vse premalo verujemo v njeno moč in nezmagljivost.

Da se ta položaj izboljša, je naloga mladine in to predvsem jugoslovansko usmerjene, ki vidi v Jugoslaviji edino jamstvo za svoj razvoj in napredek, ki ve, da ima Jugoslavija sveto

ki bi zrl nanje, potem umre, če nima velikanov, na katere bi obujal spomine, potem ne zrastejo iz njega novi velikani, ki bi ga popeljali v svobodo. V ljudstvu žive in delujejo njegovi predniki — in ljudstvo vstane v njih, izgine brez njih.

Nesloga, notranji boji in državljanske vojne so grobokop držav. Narod, ki dopušča tako zlo, je na robu propada in bo kmalu izginil, če se ne bo pravi čas izpreobrnil. Tega nas uče izkušnje.

Ponosni moramo biti na svoj narod in za zgled naj nam služijo Francozi, največji patrioti sveta. Strossmayerjeve besede naj nam bodo vodilo, cilj in smoter našega narodnega prepričanja in delovanja: »To prihaja od Boga, da smo udje tega ali onega naroda.«

poslanstvo združiti vse Jugoslovane od Soče in Mure pa tja do Črnega morja in Soluna v enotno in močno jugoslovansko državo.

Zato je naloga jugoslovanske mladine, da je glasnik narodne edinosti. Prav tako je Slovenija sama, dasi bi dobila Koroško in Primorsko nezmožna samostojnega življenja. Zapisana bi bila prejšnjemu ali poznejšemu propadu in ne bi vzdržala ogromnega pritiska na svoje meje. Zato mora biti za vsakega Slovenca jasno, da je njegov obstoj, tako z narodnega, kakor gospodarskega in političnega vidika samo v jugoslovanski državi, ki jo mora pomagati povečati in izgraditi, ne pa se udajati raznim stremljenjem in idejam, ki jih širijo med narodom neodgovorni elementi ali pa tuji plačanci s popolnoma določenimi cilji.

In prav ti plačanci trosijo med ljudstvo vesti, da smo praznih rok. Tem vestem nasedajo ljudje vseprek, od navadnega vajenčka, ki je komaj pogledal okoli sebe, pa do izobraženca, katerega dolžnost bi bila te vesti pobijati, ne jim pa nasedati in jih razširjati.

Jugoslavija je danes zmožna postaviti na svoje meje milijonsko armado, ki je dobro pripravljena in izvežbana, ki ji je enako drag Slovenec, kakor Srb ali Hrvat. Če bi bili res praznih rok, bi bili že davno plen grabežljivih rok, ki se stezajo po našem ozemlju. Če pa nas puste pri miru, je to dokaz več, da smo močni.

Nacionalna mladina je dolžna odvrniti starejšo generacijo od njene pasivnosti in otopelosti. S svojim aktivnim delom na vseh področjih življenja, mora biti za vzgled drugim, pripravljena žrtvati sama vse in tudi življenje za srečo in napredek naroda in države.

Naši cilji

Vzrasli smo v prepričanju, da smo Slovenci, Srbi in Hrvati en narod, čigar posamezni deli imajo sicer svoje posebnosti, ki pa ne grejo tako daleč, da bi ne bile več združljive z našo etnično skupnostjo, ki nam je omogočila, da smo ne le med seboj, marveč tudi pred bivšo črnozolto monarhijo ter pred vsem svetom ustvarili ono jugoslovansko podlago, iz katere je vzrasla naša svobodna nacionalna Jugoslavija.

To prepričanje je postala in ostane naša vera. Naj se razvijajo dogodki kakor hočejo, naj zmagujejo na videz teze o treh narodih, o potrebi izgrajevanja samoniklih plemenskih edinic ter vsega onega, kar nas loči — vse to nas ne more omajati v tej naši veri, ki ni plod nobene fantazije, marveč logični zaključek zgodovinskih dejstev ter izraz globokega notranjega občutja.

Kdo bi bil mislil v časih po bitki na Kosovem polju, da bo nastala kedaj svobodna Jugoslavija kot nacionalna država svobodnega, zedinjenega jugoslovenskega naroda! Le malo jih je bilo, ki so sanjali o takih takrat popolnoma nestvarnih, fantastičnih stvareh. Narod pa je imel v sebi zasidran občutek svoje notranje povezanosti, podzavestno se je čutil eno ne glede na svoje srbsko, hrvatsko ali slovensko ime, podzavestno so vsi trije bratje delili srečo in nesrečo svojih sobratov. V ognju in krvi se je krepil to notranji občutek, to, kar je tlelo v srbskih, hrvatskih in slovenskih srcih prvotno le podzavestno, je postalo naenkrat trdno prepričanje in globoka vera, ki je začela ustvarjati čudeže, dokler ni ustvarila svojega največjega čudeža v obliki naše kraljevine Jugoslavije.

Ideja, ki se je preborila s tolikimi mukami in žrtvami preko stoletij, se je razplamtela v požar, ki je uničil dve veliki carstvi ter slednjič ustvarila ne pri zeleni mizi, marveč potom krvavih borb in kot zaključek zmagovite vojne kraljevine Jugoslavije, taka ideja ne more propasti. Lahko za trenutek nekoliko popusti v svojem žaru, lahko zaduši vsaj navidez njen plamen razna navlaka, ki se jo kot plevel meče na ogenj, toda žar ostane in ta žar je sposoben vsak trenutek zanetiti nov plameteč plamen. Celo med našimi vzgojitelji se najdejo ljudje, ki smatrajo, da morajo danes, dobrih 20 let po nastanku naše nacionalne države, propovedati svojim učencem, kako moramo čutiti slovenski, da moramo biti predvsem Slovenci in da čaka slovenski narod divna bodočnost, če bomo znali pravočasno razpeti svoja jadra ter zajeti veter, ki čaka nekje za gorami. Ko čujemo take glasove, listamo po zgodovini slovenskega rodu, pa najdemo v tej zgodovini strani, ki so popisane celo s krvjo. S krvjo Slovencev, ki so se borili pod tujo državo proti tujemu nasilju za elementarne pravice slovenskega človeka in niso čakali na veter, ki naj bi prišel izza neznanih gora in napel njihova slovenska jadra. Šli so v borbo ter v njej trpeli in umirali, ker so vedeli, da nobenemu malemu narodu, najmanj pa nam Slovincem noben tuj veter ne bo prinesel nikdar nobene sreče. Vedeli so, da se moramo vrniti tja, od koder smo prišli, v jugoslovensko skupnost. V tem prepričanju niso samo govorili in pisateljevali, marveč so delali ter moško nosili vse, tudi najtežje posledice. In ti svetli vzori iz nedavne prošlosti nam govorijo mnogo bolj zgovorno in prepričevalno, kot vsi naši današnji samoslovenski vzgojitelji, da ne more biti dober Slovenec, kdor je prepričan Jugosloven. Fantast je, kdor sanja o nekem slovenskem drobci v ogromnem kompleksu svetovne federacije velikih in malih narodov — volkov in jagnjet — in kot fantasta ga lahko celo spoštujemo. Toda verjeti mu ne moremo, kajti vsaka pot navzgor gre preko malih celic do vedno večjih edinic. Kot ponosni, samozavestni pripadniki male slovenske celice ne moremo najti v svojih mladih slovenskih srcih zadovoljstva samo v slovenstvu, ki nam e prirojeno po naših materah in je nekaj samo po sebi danega in razumljivega. Iz male slovenske celice nas vodi pot v večjo jugoslovensko edinicu, ki je že tu, ki obstoja ter je za nas Slovence edino naravna. Pa tudi ta jugoslovenska edinicu ne more biti za nas končni cilj, kajti bodimo Slovenci ali Jugoslovenci, v vsakem primeru smo Slovani in nas mora voditi pot v ogromni svet Slovanstva.

Ne domišljamo si, da smo pametnejši kot oni diplomirani in nediplomirani gospodje, ki nam govorijo danes o dolžnostih, pomenu in vlogi slovenskega »naroda« ter predstavljajo ta narod kot nekaj edinstvenega ne samo v Jugoslaviji marveč v Evropi in v svetu. Kljub temu

pa smatramo, da so vsi ti starejši gospodje zastareli, ker so šele dobrih 20 let po našem osvobojenju iznašli ono Kolumbovo jajce slovenskega naroda, katero je predvojna mlada slovenska generacija ne samo našla marveč tudi oplodila s svojimi mukami in s svojo krvjo. Ne nazaj, naprej hočemo, zato se ne moremo in nečemo omejevali na ozke meje slovenskega rodu, zato odklanjamo tezo trojstva. Kajti če kdaj se vidi danes vsa poraznost te teze, ki trenutno triumfira v naši državi in bo triumfala, dokler bo gorel plevel ki je bil skozi dobrih 20 let nanešen na plamen jugoslovenske misli in razširjal okoli tega plamena zadušljiv dim, nevaren zlasti nam Slovincem. Kdor zna čitati, ta ve, da postavljajo Hrvati danes ne samo zahtevo po samoupravi v okviru skupne države, marveč princip »življenjskega prostora hrvatskega naroda« v tej državi. Ni čuda, da se čujejo tudi iz srbskih predelov naše države enaki glasovi in gotovo ni slučaj, da sta ravno v zadnjih dneh spregovorila dva pravoslavna episkopa prav odločno besedo, ki se lahko tolmači kot izraz volje »srbskega naroda« po srbskem življenjskem prostoru. Kje bomo stali potem Slovenci, res ne vemo, še manj, kam bomo šli, kadar nam bo treba iskati življenjskega prostora za nas same, ko vemo, da imamo že danes na tisoče mladih ljudi, ki jim ožja domovina ne more dati dela in jela. Smo pač tudi v Jugoslaviji najmanjši del in nam niti domišljaja, da smo sol Jugoslavije, ne pomaga preko krute resnice da smo morali od nekdanjih izvažati svoje lastne ljudi iz svoje ožje domovine. Ko so nam te naše ljudi požirale tuje države, se ni nad tem nihče zgražal. Danes pa se večkrat trdi, da grede »v tujino« oni naši ljudje, ki doma ne najdejo kruha, pa si ga poiščejo sicer onkraj Sotle in Kolpe, toda vendar v mejah svoje lastne nacionalne države.

Kje je torej življenjski prostor nas Slovencev? Ne v Ljubljani, ne v ozkih prostorčkih naših učnih zavodov, pa naj bo ta učni zavod celo toliko slavljena slovenska univerza, marveč samo v kraljevini Jugoslaviji. Če pa si hočemo kot najmanjši košček te države očuvati vso državo kot svoj življenjski prostor, kar moramo storiti, če hočemo sploh še dihati, potem moremo doseči ta cilj le kot pripadniki jugoslovenske misli, ki označuje vso državo in vsak njen delček kot skupno last jugoslovenskega naroda in smatra vsakega posameznega uda tega jugoslovenskega naroda za polnopravnega ne samo v Ljubljani, Zagrebu ali Beogradu, marveč na vsakem koščku te naše lepe, skupne domovine.

Mi mladi odklanjamo vsled tega vse vetre in sapice ki čakajo nekje za gorami. Ne potrebujemo teh tujih pogonskih sil, naša jadra so napeta, vse naše misli plujejo tja proti vzhodu, preko jugoslovenske Jugoslavije v širno Slovanstvo. Preponosni smo kot Slovenci, da bi se pustili učiti šele danes, da moramo biti Slovenci. Kdor širi tak nauk, kdor si pusti dopasti tak pouk, ta pač priznava, da je slabše in sramotno slovensko ime, ker prikazuje Slovence, ki se plašijo kot čreda ovac. Pred kom? Pred

svojo lastno nacionalno državo, pred svojimi lastnimi brati! Naši predvojni vzorniki se niso plašili niti pred avstrijsko soldatesko, niti pred avstrijskim ječami! Delali so in zmagali so. Danes pa se naj po 20 letih, odkar smo Slovenci zaživel prvič svobodno v lastni nacionalni državi, bojimo se, svojih last. bratov in šele borbimo se za tisti obstoj, ki nam ga je zajamčila kraljevina Jugoslavija in propade s trenutkom, ko bi te države ne bilo več. Toda ne samo to! Obstoj nas Slovencev kot samostojne veje na jugoslovenski veji slovenskega drevesa postane ogrožen že s trenutkom, ko bi zmagala v naši državi misel trojstva in s tem trojstvom zvezana teorija življenjskih prostorov ne treh, marveč samo dveh »jugoslovanskih narodov«. V borbi med srbskim in hrvatskim življenjskim prostorom moramo izkervaveti in bomo izkervaveli ravno mi Slovenci kot prva žrtev trojstva in onih naših veleumov, ki hočejo storiti iz Slovencev šele 20 let po nastanku lastne nacionalne države poseben, vsem drugim, tudi največjim svetovnim narodom enakopraven narod in upajo, da se bodo ti njihovi načrti izpolnili pod vplivov vetrov, ki čakajo nekje daleč za neki mi tujimi gorami. Vsak naš potoček, vsaka naša reka teče proti vzhodu. Vsi ti potočki, vse te reke so slovenske, dokler tečejo po naši zemlji. Postanejo pa hrvatske, čim pridejo na hrvatska tla, in srbske, čim zapuste vzhodne meje današnje banovine Hrvatske. Kakšne so, ko zapuste našo zemljo? Slovenske, hrvatske, srbske? Ne, jugoslovenske so, pri tem pa ravno toliko srbske kot hrvatske in kot slovenske. Zato pa hočemo mi mladi ravno zato, ker vemo, da so nas rodile slovenske matere in ker hočemo do zadnjega svojega diha živeti kot Slovenci, vztrajati v toku jugoslovenske misli, kajti samo ta misel nam daje življenjski prostor širom vse današnje kraljevine Jugoslavije, samo ta misel more voditi nas Slovence k onemu končnemu cilju, za katerim moramo stremeti, če smo Slovenci. Ta končni cilj je slovanstvo. Tudi jugoslovenstvo je bilo pred sto leti še utopija, pa je prišlo tako kot je prišlo edinstvo nemškega ali italijanskega naroda. Nič zato, če smatrajo danes celo mnogi ljudje slovanstvo kot utopijo. Vemo, da oživotvorjenje slovanske misli tudi mi najmlajši najbrž dočakali ne bomo. Ker pa se zavedamo, da ne živimo samo zase, marveč tudi za one, ki pridejo za nami, moramo in hočemo delovati v tem smislu. Ravno vsled tega pa nočemo biti Samoslovenci, kajti le kot zavedni slovenski Jugoslovenci se bomo mogli preboriti preko jugoslovenskega življenjskega prostora v ogromni slovanski življenjski prostor. To je naša vera, tej veri ostanemo zvesti in vemo, da bo ta vera postala tudi meso, ker verujemo tako globoko, kot je verovala tista predvojna slovenska mladina, ki se je zapisala z dušo in telesom misli jugoslovenskega narodnega edinstva. Pa je bila vendar toliko slovenska, da se je celo žrtvovala za slovenstvo, čeprav je bila s strani »pametnejših« Slovencev deloma psovana kot izkoreninjena, deloma pa zasmehovana.

Kako je gledal Masaryk na Rusijo

III.

Omenil sem že, nekaikrat poslanca Supila in njegovo potovanje v Rusijo, to zadevo bom opisal podrobneje, po poročilu Supila samega.

Supilo je januarja meseca 1915 odšel iz Londona in se je odpeljal preko Rima v Niš (tam je bila srbska vlada), da bi se posvetoval s Pašićem. Iz Niša se je odpravil preko ruskega juga v Petrograd, da pridobi Sazonova in Rusijo proti načrtom, ki se je že takrat šušljalo o njih in ki so se konkretizirali v londonskem paktu z

Italijo. Supilo je bil v Petrogradu koncem marca; meni je v Ženevi junija obširno poročal o svojem bivanju v Rusiji. Prepričan se je, da oficijelna Rusija sploh ne razume slovanskih zadev in da misli le na Srbe kot pravoslavne. Sazonov mu je na primer baje dokazoval, da je Split popolnoma italijansko mesto; tudi je ločil katoliško Dalmacijo od pravoslavne in je mislil, da žive pravoslavni na jugu; bil je neki zelo presenečen, ko mu je Supilo povedal, da žive povečini v srednji Dalmaciji in nikakor ne na

jugu; in ta del je Rusija odstopala Italiji. S tem mu je Sazonov izdal pakt z Italijo: Sazonov mu je v tej zvezi rekel, da dobe Jugoslovani domnevni pravoslavni jug in Split; iz tega povdarjanja Splita je Supilo uganil, da Sazonov ne računa s severno Dalmacijo za Jugoslovane in naravnost vprašal, kaj bo s Šibenikom? Iz tega je ruski zunanji minister sklepal, da Supilo ve za zavezniške načrte z Italijo in mu je nato razkril nadaljnje detajle. Tako je Supilo izvedel za londonski pakt pred londonskim paktom; o tej stvari je takoj brzojavil Pašiću in Trumbiću in poslal Delcasseju v Pariz obširnejšo spomenico.

Supilu ni šlo le za obseg teritorialnih koncesij Italiji, pač pa tudi za to, ali naj se Jugoslovani zedinijo ali pa naj še nadalje ostanejo razdeljeni na tri dele (Srbija—Hrvatska—Črna gora). Londonski dogovor je berzdomno bil zoper zedinjenaj jugoslovanskih dežel in je bolj ustrezal velikosrbskemu programu. Na Zapadu se je govorilo, da je bil Sazonov dolgo časa zelo odločen nasprotnik Italije; drugi so trdili, da je bil proti njej le radi tega, ker ni hotel, da bi Italija dobila južno Dalmacijo, ki jo je pomotoma smatral za pravoslavno. Doslej natisnjeni dokumenti govorijo bolj za prvo eventualnost.

Supilo je bil tudi pri Nikolaju Nikolajeviču; njegovo poročilo o dolgem pogovoru z ruskim generalissimom in njegovo okolico je nudilo pošastno sliko politične naivnosti ruskih vodilnih ljudi in njih neznanja, in sicer — ne le o slovanskih zadevah.

Supilo je imel prav: vendar nisem soglašal z njegovo razburjeno taktiko, s katero je izzval Petrograd, ne le proti sebi, pač pa prav tako pro-

ti Hrvatoma, in ker je na ta način zaostрил nasprotje med Hrvati in Srbi. Supilo ni pojml težkega položaja v katerega je zašla Rusija zaradi svojih porazov, in da je v stiski sklenil s svojimi zavezniki pogodbo z Italijo; v jugoslovanskem vprašanju je popuščala na pritisk Francije in Anglije in je kot kompenzacija za to zahtevala koncesije v vprašanju Carigrada in ožin. Tudi se je moralo računati s tem, da sta bili »

in zunanja politika konservativno orientirani za carja. Pašić je po sklepu londonskega pakta sam hotel Petrograd, ali Sazonovu se to ni zdelo primerno in potrebno.

Od vsega carskega slovanstva se je uresničilo edino le to, da je Petersburg postal Petrograd. Dejal sem, da sem oficijelnem Petrogradu kmalu predložil naš narodni in Slovanski program in da sem ga često predlagal; kakor domnevam, sta referirala tudi londonski in pariški veleposlanik. Toda ruski diplomatski zastopniki v Parizu, Londonu in Rimu niso imeli glede nas nikakih instrukcij; vem le za nekaj manjših in malopomembnih korespondenc med Petrogradom in ruskimi inozemskimi uradi. Niti enega samega akta carske vlade ni, ki bi se dal primerjati z Briandovim nastopom ali pa celo s programatičnim proglasom prezidenta Wilsona: toda prvi proglas Zaveznikov o našem osvobojenju ni izšel — kakor bi pričakovali — iz ruske iniciative in prizadevnosti, pač pa iz razumevanja pomoči zapadnih Zaveznikov, predvsem Francije (Izvol-skij je proglas sam podpisal).

(Dalje)

Jugoslovanska vojska in Sokolstvo

Časi, v katerih živimo, zahtevajo od nas, da ob vsaki priliki dvigamo lastno zavest in lastno moč naroda, tako da je narod stalno v svesti si svoje dolžnosti. Zato tudi ponatiskujemo članek iz »Sokolske volje« z namenom, da ta članek prebere in premisli sleherni »Voljaš«.

Pred seboj imamo dvoje izjav danes najvidnejših in najodgovornejših predstavnikov jugoslovenske vojske: armadnega generala in ministra vojske in mornarice Milana Nedića in divizijskega generala in nadzornika »Zemaljske odbrane« Vojina Maksimovića. Obe izjavi je objavila beograjska »Politika«. Zaradi velevažne stvari same pa je potrebno, da se z njima seznanijo tudi naši čitatelji. Ni državne ustanove v Jugoslaviji, ki bi se zanjo naše Sokolstvo bolj zanimalo, kakor se zanima za našo vojsko. Njena zgodovina je velika in slavna, saj je doslej vedno izpolnjevala svoje dolžnosti z brezprimerno požrtvovalnostjo in s takim junaštvom, ki ga sličnega ne pozna noben narod na svetu.

General in minister Milan Nedić pravi v svoji izjavi, da črpa naša vojska svojo moč neposredno iz naroda. In seveda mora biti vojska takšna, kakršen je narod, ki iz njega njegovi vojski doteka moč. Svetovna zgodovina še ne pozna primere, da bi imel dobro vojsko narod, ki je sam v sebi razkrojen in nediscipliniran in ki ga ne prepaja ena duša. V rokah slabe vojske tudi najboljše in najmodernejše orožje ne pomeni dosti. K tej ugotovitvi je lahko pripojiti logični zaključek, da je in bo jugoslovenska vojska toliko boljša, čim več pritaka vanjo sveže sokolske moči, ki jo za brambo domovine usposablja sokolske telovadnice.

Zgodovina naših borb dokazuje, da smo Jugoslovani prvovrsten vojaški narod, ki je vsekdar npravnstveno visoko stal in ki je bil vedno skromen v svojih potrebah, ki je bil dostikrat slabo hranjen in slabo oborožen. Vedno se je ravnal po sokolskem geslu: Sovražnika se ne

bojte, njegovega števila ne glejte! Kadar je naš vojak dobil povelje, se je spopadel s sovražnikom brez oklevanja in brez ozira na njegovo številčno moč. Naš človek je že po svoji krvi vojak, zato se živo zanima za vsa vojaška vprašanja. Tako je tudi danes, ko se dobro zaveda, da se vodijo moderne vojne s koncentracijo vseh telesnih, gmotnih in npravnstvenih moči vsega naroda.

Nedavni dogodki nam dokazujejo, da morejo preko noči propasti tudi velike države, ki niso na znotraj urejene in ki niso vojaško-tehnično dovolj pripravljene na veliko preizkušnjo. Danes, žal, ni več onih časov, ko bije boj samo srce junaka. Poleg junaškega srca je treba danes vojakom zahtevam sedanjosti odgovarjajoče tehnične opreme, ki zna vojak z njo ravnati in jo pravilno uporabljati. Danes je položaj tak, da mora v vsaki vojni sodelovati ves narod. Iz tega dejstva prihaja zahteva, da se mora ves narod brez ozira na starost in spol pripraviti na vojno. Načelo splošne državne mobilizacije odreja in dodeljuje vsakemu državljanu v skupni obrambi države posebno nalogo. Eni se borijo na fronti — to je operativna vojska, drugi v zaledju — to je vojska dela. Ti dve vojski sta po svoji važnosti apodiktični imperativ, da moramo pripravljati ves narod na vse preizkušnje, ki so zvezane z vsako vojno. Mi vsi smo pozvani, da dvigamo npravnstveno moč naroda, da podžigamo njegovo samostojnost za vsako žrtev. Vsa naša zgodovina je neovržno dokazilo in mogočna himna velikega žrtvovanja, ki se razlega brez oddiha skozi dolge veke za borbo neodvisnosti in svobode. Ni nobenega dvoma in nobenega pretiravanja, ako pravimo, da v takem delu duhovnega oboroževanja našega naroda pripada velika naloga sokolskemu vzgojnemu delu.

Kako resnična je trditev generala in ministra Milana Nedića, ki končno pravi, da bi mnogi narodi spričo dogodkov na bojnih poljanah, ka-

kršnih smo bili deležni Jugoslovani, že davno izginili! Toda, čeprav smo padali, smo vedno zopet vstali z novo močjo in pripravljeni na nove žrtve. Naša vojska ni nikdar priznala, da je premagana, ker je vedela vsak poraz izkoristiti kot pripravo za novo borbo in za novo zmago. V tem silnem in stoletja trajajočem bojevanju smo mnogo žrtvovali na račun kulturnega napredovanja in gmotnega jačanja, ker je bilo treba vedno novih žrtev za svobodo in ujedinjenje.

V tem smislu se gibljejo tudi izvajanja generala Vojina Maksimovića, ki podčrtava posebno vlogo državne uprave ob usposabljanju domovine za obrambno vojno. V današnje vojne so zapleteni vsi sloji prebivalstva dotične države in ne več — kakor je bilo nekoč — samo operativne vojske. Danes torej niso izpostavljeni nevarnostim vojne samo polki na frontah, nego so jim izpostavljeni vsi državljani — oni v strelskih jarkih in oni v zaledju. Danes ni obvarovan pred vojnimi nevarnostmi ne starček na robu groba, ne dete v zibelci. Zato je danes vse naše življenje več ali manj posredno povezano s pripravami za obrambo države. Glavna naloga predstavnikov današnje državne uprave je dosledno jačanje npravnstvenih moči naroda in njegove ljubezni do države. Prav tako sistematično pa mora državna uprava skrbeti tudi za izpopolnjevanje borbinih sredstev oborožene narodne sile in za pripravljanje življenjskih in vseh gmotnih sredstev za potrebe vojske.

Vrhu tega je treba po mišljenju generala Maksimovića posvečati še prav posebno pozornost in čuječnost kvarnim vplivom nam sovražne propagande. Državna uprava mora tudi skrbeti za to, da se nikjer ne pojavi izrabljanje vojne in priprav nanjo v samopašno korist poedincev. Proti vsem zlorabam, posredovanjem, korupciji in izjemnim stališčem posameznih oseb je treba takojšnje in ostre državne intervencije. V državi morata vladati pravičnost in zavest enakosti pred zakonom. Vojnih težav in bremen ne sme nihče izkoriščati v strankarske namene. Vsak poizkus v tem pravcu se mora takoj onemogočiti in zatreti kot vsak poizkus izdajstva na življenjskih interesih domovine!

To so tudi sokolska načela, zato je pa odnos Sokolstva do vojske rešen že na temelju teh načel. Od teh vprašanj, ki o njih govorita oba odlična oficirja jugoslovenske vojske, je za Sokole v tem primeru najvažnejše pač ono, ki stremlji za združenjem vsega jugoslovanskega naroda v mirnem času v sokolski zajednici. S tem bi bila rešena pravilna vzgoja vsega našega naroda za primer, ko bi se treba za brambo domovine zbrati pod bojnimi prapori naše slavne vojske.

Odgovor »Gorenjcu«

V Kranju izhaja tednik »Gorenjec«, list za gospodarstvo, socialno politiko in prosveto (podčrtali mi). Bajе plodovito deluje med našim delavstvom in ga navaja na bogoljubno življenje, pa tudi v srednješolske zadeve se vmešava, kar pa bi bilo končno še v skladu z njegovim značajem. Zadnjič se je boter »Gorenjec« zaletel v srednješolce-komuniste ali bolje povedano nacionaliste, kajti boter »Gorenjec« nas, kot ga je naučila strina »Slovenska Straža«, istoveti s komunisti.

V uvodu pove, da je komunizem silno nezdrav in kvaren pojav že med delavstvom, kaj šele med dijaštvom. Strinjamo se s to trditvijo, ne strinjamo pa se s stavkom: »Smešno je res, če bi taki petošolčki in sedmošolčki s pr-

vim mahom pod nosom reševali socialna vprašanja ter hoteli organizirati družbo. «Skratka, boter »Gorenjec« devlje vso srednješolsko mladino v nič in pravi isto tudi o akademiki. Nihče od nas »srednješolčkov« ne rešuje socialnih vprašanj, ker jih enostavno ne more, mi srednješolci samo razpravljamo o tem, kako naj se rešijo taka vprašanja in do tega imamo pač pravico in dolžnost, ki nam jo nalaga narodna in državljanska pripadnost pa tudi vera. Po »Gorenjcu« naj srednješolci in akademiki sploh ne vtikajo svojih nosov v razne probleme. Pri tem misli boter gotovo samo na nacionalno mladino. Plerikalna mladina to najbrž lahko počne, saj lahko izdaja svoje ne zgolj literarne liste, ima svoja politična društva in se lahko več ali manj javno udejstvuje. Če boter »Gorenjec« to misli, potem je bedak, kajti ne pripozna najosnovnejših načel o enakopravnosti, pravici in resnici. Če pa naperja boter »Gorenjec« svoje trditve proti vsej srednješolski mladini, potem je hinavec prve vrste, kajti pozneje sam sebe pobija, ko govori o Slovenski dijaški zvezi itd. in njenem pomenu, ne glede na to, da tudi drugače vzpodbuja klerikalne srednješolce, med katerimi so prav gotovo tudi »smešni petošolčki in sedmošolčki s prvim mahom pod nosom« k marljivemu in vsestranskemu delovanju. Boter »Gorenjec« se je osmešil, neznanosko osmešil, saj je rekel, naj se petošolčki in sedmošolčki ne brigajo za socialna vprašanja — ~~čisto nič~~ pa v dijaških kongregacijah ne prestopajo vzpodbuja dijače, naj se zanimajo za socialno plat današnjega življenja.

Selma:

Zlo

»Milica, jutri moraš priti na ples; bova četvorko skupaj plesala.«

»O, saj gotovo pridem Milivoj.«

»Čist, — čist' za gotovo?«

»Pri moji veri,« se je smejala Milica. »Seveda, če boš hotel.«

»Oo, zakaj pa ne!«

In Milica je odšla domov in je sanjala o plesu, četvorki in Milivoju.

In rodilo se je jutro in z njim se je rodilo zlo.

Milica je bila na plesu. Bila je v živordeči obleki in tako majčkена in neboljena se je zdela v tej množici in tudi tako sama, kajti Milivoj je niti pogledal ni.

Ali me ne vidi, ali pa .. «in Milica se je zbala, polastila se je je zla slutnja. Tedaj je prišel k njej brat.

»Milica« je dejal bodi pogumna. Milica je videla bratovo mračno čelo in že je vedela vso resnico. Milivoj je več ne mara, naveličal se je je. Milica ni verjela. Kako tudi, saj jo je še včeraj poljubil, kako sedaj naenkrat tak preobrat.

»Ali ti je hudo« ji je rekel brat. To vprašanje se je Milici zdelo smešno. Ali naj bo vesela, ali naj se smeje, ko jo je prevaril on, ki ga je ljubila in katerega imena je bila polna latinska in veroučna knjiga. O, pa še kako ji je bilo hudo, še kako ... Toda vedela je, da bo prebolela, saj enkrat je že. In predala se je usodi.

Še huje je prišlo; Milica je spoznala zlo, ki ga ne bo nikoli prebolela.

Bila je četvorka. Naključje je hotelo, da je Milica stala s svojim plesalcem poleg Milivoja. Pogledala ga je in glej čudo. Zdel se ji je ves spačen, grd in umazan, on, ki ga je tako oboževala. Bil je brez srca in ljudje brez srca so zelo grdi. Ko bi vsaj molčal ta Milivoj, pa jo je ogovoril in Milici se je zdelo, kakor da je zalajal nanjo: »No, kaj je zdaj! Ali je kaj

zelo hudo?« Toliko ironijo, toliko naslade je bilo v te mstavku, da je Milico zbolela glava. Kakar vprašaj je stala ob zidu in v njenih očeh si lahko bral: zakaj?

»Ali nisem vredna ne ene lepe besede? Če bi rekel — odpusti — in nič več ...« In zamislila se je. Vse bi mu odpustila, saj ga je razumela, če bi rekel le to samo besedo: odpusti. odpusti, odpusti ... »Nato pa ni nič več videla, le svoje srce je gledala, kako krvavi iz dveh ran. In še Milivoja je gledala, toda to kar je iskala na njem ni našla. Bil je — brez srca.

»Potolaži se, Milica,« so jo, tolažili. »Saj Milivoj morda ni niti toliko hudoben. On hoče biti moderen, hoče biti don Juan.« O, on pa don Juan! Milivoj je pač klavern don Juan, kajti ona si je tega osvajačca src predstavljala iz-

Miloš:

Vstopil sem v razred.

Stopil sem med učence. Začeli smo ponavljati računstvo. Vztrajno sem jih izpraševal, sedem in pet, pet in pet, in otroci so nerodno seštevali na prste.

Hodil sem med klopmi gor in dol in ne da bi se obrnil sem se vračal zopet proti katedru. Nenadoma sem se spotaknil ob oder — ... otroci pa v bučen smeh. Tudi jaz sem se smejal z njimi, kajti videl sem, da v njihovih očeh ni zlobe, niso se smejali moji nesreči, kaj še, — le to jim ni šlo v glavo — gospod učitelj, pa padel!

Eden izmed učencev je nekaj pripomnil. Vse glave so se obrnile proti predrznežu.

Jaz pa sem se vzravnal in s počasnimi koraki stopal do klopi, kjer je sedel mali nesramnež.

Takoj je smeh prenehal in v razredu je nastala tišina. »Tonček;« sem dejal dečku ter mu pogledal v oči. Dve majhni, globoki, nedolžni očesci sta zrla vame. Tiho je stal ter se ves

IZ UREDNIŠTVA

Miloš: Napisal si zelo dober članek. Kako to, da se še nisi oglasil? Želim še podobnih prispevkov.

—eran: Upam, da boš s svojim dobrim zgledom potegnil mnogo mladih prevajalcev za seboj in da ti bodo sledili v »Naši volji«.

Olivija: Poslala si pesem. Kaj naj ti povem o njej? Če bi rekel, da je sentimentalna brbljarija, bi te užalil; če bi rekel, da je vse skupaj le enkratno čustvo, porojeno iz nesrečne ljubezni, bi te hudo zadel; če bi rekel, da ni oblikovno dovršena, bi se ti zameril — in zato ti rečem le, da imaš dober namen, da pa imam zaenkrat zadosti pesmi in da »Prevare« v doglednem času ne bom predelal za »Našo voljo«.

Vsem: Številka, ki izide 15. marca, bo posvečena Čehoslovaški. Pošljite nam bodisi leposlovne, bodisi kake druge prispevke, ki so kakorkoli v zvezi s Čehoslovaško. Glejte, da bomo dostojno pokazali našo neločljivo povezanost in naše simpatije do naroda, ki je tako nesrečen. Odločili smo se tudi, da razpišemo literarne nagrade da bi poživili »Našo voljo«. Nagradjeni bodo štirje članki, in sicer: 1. najboljši idejni (narodno obrambni); 2. kulturni; 3. leposlovni (poezija) — izviren; 4. leposlovni (proza) — izviren; Pogoji za prejem nagrade so sledeči: Pisec mora biti naročnik N. V., ne sme biti niti odbornik MOSD, niti član uredniškega krožka in mora plačati celoletno naročnino N. V. Razsodišče tvori uredniški odbor »Naše volje«. Nagrade so po 25 din. Članki se sprejemajo obenem z naročnino do 3. marca — brez navedbe pravega imena,

redno lepega, visokega, predvsem pa plemenitega.

Milica je jokala dolgo, dolgo ...

»In kaj bi mu odgovorila, če bi ti rekel: odpusti!« jo je vprašal brat, so jo spraševali prijatelji in prijateljice.

Da, kaj bi mu odgovorila?

»Saj ti nimam kaj odpuščati, Milivoj, saj nisem bila nikoli jezna nate, kljub temu, da si mi dal ti prvi okusiti kaj je zloba. Toda za vse tiste lepe, urice, ki sem jih preživela s teboj, ki so bile zame kakor ena sama pravljica, se ti najlepše zahvaljujem.

Dobro je vedela Milica, da mu tega ne bo mogla nikoli povedati, ker on ne bo nikoli rekel: »Odpusti mi!« in ker sploh ne bosta več govorila in tudi pozdravljala se ne bosta več; postala si bosta tujca.

Moj poklic

tresel. Prijel sem ga za ročico in mu dejal: »Tonček! Pojdi h katedru in zbriši tablo!« —

Tonček se ni ganil. Stal je kakor kip. Tedaj sem se ozrl po razredu. Osemdeset očesci se zrla vame in v vseh sem videl presenečenje, začudenje — — —

Po pouku sem stopal proti domu. V mislih sem imel še ves dogodek. Čutil sem tople poglede otrok; niso videli v meni učitelja temveč učitelja-človeka.

Nenadoma me je nekdo poklical. Obrnil sem se in za menoj je pritekel mali Tonček. Stopil je tesno k meni in me prosil: »Gospod, ali vam smem nesti aktovko?«

Kdo ne bi ustregel tej ponižni prošnji? Izročil sem mu jo, mene pa je prešinilo neko čustvo, ki ga do takrat še nisem poznal. Srce mi je vztrepetal, ko sem videl otroka, ki mi je ves vdan, ki vidi v meni samo dobro in ki ga moram vzgajati, da bo nekoč vreden imena človeka. Bilo je to čustvo zadoščenja za ves moj trud, za vse moje skrbi.

ampak s psevdonimom, pod katerim bomo članek tudi objavili v »Naši volji«. Izid ocen bo pravočasno objavljen v rubriki »Med nami«.

15. marca bomo izdali dvojno številko, ki pa bo obsegala več kot samo podvojeno število strani. To bo velikonočna številka in bo posvečena predvsem češkemu narodu. V tej številki hočemo obravnavati njegovo zgodovino, nacionalno, kulturno, politično ter vse, kar je pri njem svojstvenega. V to hočemo položiti naša čustva, ki jih gojimo do tega bratskega naroda in dokazati, da mladi rod čuti svojo dolžnost povsod, kjer gre za dobrobit naroda in celega slovanskega rodu.

Na to številko opozarjamo že danes vse. Posebno pozivamo sodelavce, da vse prispevke za to številko obdelajo iz tega vidika. Prepričani pa smo, da nam nihče ne bo odrekel pomoči, ker smo prepričani, da vsakdo čuti to za svojo dolžnost. Prosimo vse, da nam prispevke za to številko pošljejo najkasneje do 3. marca.

To bodi tiha manifestacija za naš bratski češkoslovaški narod, ki ga je usoda zahnala zopet v težko trpljenje. Pokažimo na dostojen način, da so naša čustva z njim tako povezana, kot so bila.

Ta številka bo obenem veljala za velikonočno. Vsakdo naj pošlje prispevke čim prej.

Plačujte redno naročnino!

Mitja:

Letel sem

*Kdor hoče čar neba spoznati
in nedogled nebeških cest,
letalec mora vsak postati!*

Pengov.

Ko sem iskal tovariša, ki bi z njim sklenil pravo prijateljstvo, sem zašel med čudne ovire. Bil sem kot v trgovini, polni vzrocev blaga vseh mogočih barv, vrst in trpežnosti, in nisem se mogel odločiti. Začel sem opazovati. Pred menoj se je jel dvigati zid, vedno višji — neprehoden. Zares, čuden človek sem in izbiren, a vendar sem še iskal. Začel sem spoznavati svet, radoveden sem bil, hotel sem vedeti vse. Tovariš me ni več toliko zanimal, ljudi sem spoznaval in odkrival vse zanimivosti in videl vse prikritosti. Lepega sveta ni bilo več. Ko sem doma prebiral kako naravoslovno knjigo, se mi je pokazala pred očmi narava kot nebeška gospa, vsa v svojem veličastju. Vendar so me spoznanja odmikala od nje. Stisnil sem zobe, tuhtal in tuhtal, da li bi se dalo živeti v to veličino z vsem sreem in z vso ljubeznijo. Treba je doživljanja.

Odpravil sem se v gore. Doživei sem res veliko, pa meni vedno kaj manjka. Tako so me misli zvodile v poseben svet, postal sem lahek, dvigal sem se, sončni zaton je postajal krasnejši, sonce, ki je zlatilo gore pod menoj, me je božalo in bilo je lepo — lepo. Opijela se me je kaj novodobna strast: leteti in zopet leteti. Zapustiti moram ta tla tegobe in se dražiti z vetrom, soncem in z blaženo zavestjo, da me nosi veter kot boga na Olimp.

Vpisal sem se v šolo brezmotornega letanja. Dosti težav je bilo treba premagati, da je prišlo do trenutka, ko sem se zavedel: zdaj bom letel.

Lepega julijskega dne je zapihal čez Bloke

zavodnik. Vlekli smo naše aparate na Bradatko. Bradatka, ki jo krasi že en rekord je precej strma in važna za šolanje v višini. Ko je zvečer sonce pošiljalo svoje zlate žarke preko nizkih bloških hribov, je prišla vrsta na mene. Nismo leteli z vrha, ampak z 10 metrov višine. Ko sem se privezoval, sem imel tisti tesni občutek — prvič višina. Pred menoj se je razprostirala dolina, cesta in polje. Primem za krmilo, učitelj gre h krilu — stavna vrv se napevna vedno bolj — spusti!

Nekaj tresljajev in že sem v zraku. Vse je tako nežno, samega sebe ne čutim. Od spodaj pritiska čudna sila in me dviga. Po ušesih mi brenči. Polja kar žare od zlata. Ravnotežje si uravnam že čisto podzavestno, glavo mi tišči čelada. Bela cesta se približuje — vse huje mi brenči po ušesih, povlečem krmilo in že je bolje. Cesta, polje, vse drvi proti meni, kar v mene gre, še vlečem — aparat pristaja. Polje v žitom mi leti naproti, škoda ga je — že letim čez in žice kosijo travo. Trup letala se dotakne zemlje — pristanem.

Oddahnem si, ves poživljen. Aparat se je naslonil na krilo. Znašel sem se v stebrovju dežele Kranjske, v bobu in krompirju. Pride tovariš s konjem in mi pove: 13 sekund. Ali je to mogoče? Tako malo, ko je bilo tako lepo... Takrat sem se prelevil iz pozemske gliste v letalca.

Zvečer smo sedeli v šolski jedilnici. Iskreno prijateljstvo se je še poživilo; saj nisem edini tako napredoval. Združila nas je tista nevidna sila neba, ki nas druži še danes in nas bo vedno družila. Minilo je nekaj tednov. Nisem bil več tisti novopečeni srečnik, ki mu je letalo Pegaz in ga nosi po svoje, bil sem izkušen »letalec«.

Bilo je krasno jutro. Leteli smo nekako od srede Bradatke, kar je dalo 40 metrov višine. Prvega za letenje so določili mene. Običajna povelja in že sem v zraku. Polja, travniki, grič-

ki in ceste, vse se preliva v živih barvah, saj je zrak čist in pokrajina tako bogata. Pogledam ob krilu navzdol. Slivnica, Javornik in prijazne cerkvice me pozdravljajo: Vse je tako sijajno in bleščeče. To nebeško lepoto pa oživlja pesem žic, ki napenjajo krila. Kaj pa je tisto drobno tam spodaj? Dolga vijugasta vrsta očancev in ženic se vije po cesti. Od maše gredo. Z zanimanjem opazujejo mojega ptiča. Tam na oni strani polja se podi truma dijakov. Ko poletim nadnje, me gledajo in menda kriče — saj jim vidim v želodce — ter tečejo za mano. Še zavoj nad drevesi in že pristanem na pokošnem travniku. Sto vprašanj in odgovorov. In kmalu odpeljemo letalo nazaj na start.

Vsa tista romantika in tisto zlato pojemajočega sonca sta mi preokrenila smer življenja. Z ene strani navdušen nad lepoto višin, z druge zbežan od novih misli, sem čutil svojo popolnost v tem, da rešim svoje prvotno vprašanje. Tovariš mi bo tam, kjer me bosta z njim vezala isti ideal in ista volja. Ugasnil je dan, v meni pa je vrelo. V srcu se mi je porodila čudovita ljubezen do nečesa posebnega, vzvišenega. V sanjah sem že čutil, kako letim, tiho, neslišno; čul sem bučanje vetrov, ki dvigajo moje letalo. Gorske velikane sem uklonil, le najvišji me še smelo in uporno gledajo: Nisi več, od nas si odvisen!

Dnevi, ki sem jih prebil v planinah, so se ponovili. Bilo mi je kot da so mi pokazale naravne sile nov svet, svet, ki ga ne razume vsakdo, svet, ki ga razume le letalec ali kvečjemu še turist.

Predrznost

Gospod Danda je izobražen mož in za letošnji maskeradni ples se je maskiral kot poučni slovar. Oblekel se je popolnoma v črno,

Koljo Smiljanič:

Velika fantazija

Zarislava je nekaj spodneslo in ga dvignilo. V želodcu se mu je obrnilo in zavrtelo se mu je v glavi in že je bil visoko nekje. Letel je v prazno, v višino. Ozrl se je okrog sebe. Prazno je bilo. Pogledal je nazaj. Samo daleč nekje se je lesketalo neko morje, samo daleč nekje, sicer je bilo prazno.

Pod njim je nekaj vzdihnilo: »Težak si.«

»Kaj je?«

»Težak si. Komaj te že nosim. Vidiš, da zastajava za drugim. Kdaj neki bova prišla? Samo nikar me tako ne stiskaj.«

»Kdo si?«

»Kdo sem? Žarek sem, majhen, hiter žarek, ki te nosim. Ampak pešam že. Saj sva šest sto tisoč kilometrov daleč od zemlje.«

»Kaj, šele dve sekundi letiva. Ni mogoče!« se je začudil Zarislav, ki mu je namah postalo vse jasno in se mu je nekaj silno razbistrilo v glavi.

»Da. Samo dve sekundi. No, sedaj je že nekaj več. Če si tako atomsko majhen — in jaz in ti sva sedaj samo atoma — ti ena sekunda pomeni več kot ti je prej leto. Silno hitro potujem, silno hitro, toda še hitreje se ti je prej zdelo, da drvim v vsemirje, še hitreje pravim, ker si bil velik.«

»A, tako! Razumem.«

»Sedaj si ravno malo več kot nič. Čisto malo več. Kajti nič je težko postati.«

»Postati, praviš. Torej lahko postane kdo nič?«

»Težko, zelo težko. Samo en pogoj je, pa ta je tako težak, da je skoraj nemogoče, še v teoriji, kaj šele v praksi.«

»Kakšen je ta pogoj?«

Tisto drobno pod njim je preslišalo vprašanje.

»Poglej, to so moji bratje! Okoli sebe pogledaj. Vidiš, koliko nas je — velikanska, nepremagljiva vojska, velesila.«

Zarislav se je ozrl. In res je kar gomazelo nečesa svetlega okoli njega in njegovega skrivnostnega nosilca, ko pa je hotel od bližje pogledati, je kar nekam izginilo in se raztopilo.

»Ali lahko potipam?«

»Daj! Samo pazi, da ne boš preveč.«

Zarislav je potipal in občutil nekaj trdega, nekaj tako trdega, da so se vsi njegovi pojmi o trdoti združili v en sam pojem: trdo.

»Je trdo, ne?« je vprašal žarek.

»Da. Res ste velesila. Ko bi vas mogel podjarmiti!«

»Hm! — — Pet sekund.«

Leteli so in leteli.

Da, že pet minut so leteli. »Še tri minute in v soncu bomo. Tam jih je, bratov! To ti je kraljestvo! Vsi smo enaki, vsi smo eden in eden je vse. Nihče ne odloča. Eno voljo imamo in se pretakamo drug mimo drugega — velika, neusahljiva reka svetlobe in moči. Brez kralja smo in smo vendar močnejši kot kralj in naša država se imenuje Sonce in je močnejša od vseh vaših zemeljskih skupaj. Če bi nas ne bilo, vi niti boga ne bi imeli. Ker mi smo bog. Da, bog.«

»Kaj tako je? Država, Sonce, bog —.«

»Se ti svita, kaj?«

In res je Zarislav čutil, da se mu svita od vseh strani.

Od vseh strani.

Bili so v Soncu.

To se ne da popisati — — Bil je velik red in žarki so bili kraljeviči in sužnji obenem.

Mnogo jih je bilo.

»Sedaj grem na zvezdo, ki je dvajset ur daleč od Sonca. Greš z menoj?«

»Grem. Pa kako veš, da moraš iti?«

Letela sva skozi državo in žarki so v največje mredu prihajali in odhajali, kot jim je dala ena, edina, samo ena in vendar najindividualnejša skupna volja.

»Tako. To se mi da samo od sebe. Iz ljubezni do bližnjega, če hočeš. Drugače pa smo mi nezmožni za vsako ljubezen vaše vrste. Nimamo potrebe, da bi se množili, niti da bi jedli. Nas je vedno enako, ampak vedno mnogo. Veš koliko? Omega minus eden. Sedaj računaj. Toliko nas je.«

»Pa druga sonca, koliko jih je tam?«

»Napačno misliš. Tam so isti kot mi, isti žarki. Vseh nas je toliko. Vsi smo enega porekla, iz istega prasonca, samo razkropili smo se, ker bi radi spoznali prostor in sedaj si sporočamo, kar smo našli. Od zvezde do zvezde hitimo in si pripovedujemo o zemljah, ki jih ustvarjamo, zakaj mi smo materija temelja in mi smo stvarnik neba in zemlje.«

»In se ne sovražite?«

»Ne poznamo ne ljubezni, ne sovraštva. Rekel sem, da smo neuničljivi. Pač — —«

»Kaj, pač?«

Drobni stvor ni hotel slišati.

»Samo nekaj bi se moglo imenovati sovraštvo: naš boj z elektriko, s svetlobo, ki ste jo znašli ljudje, ki ste naš proizvod. Tudi svetloba elektrike je država, vsaka žarnica kot vsako sonce in zvezda, in če gori žarnica, zatemni zvezda, če pa gori sonce, zatemni žarnica. Ne morejo nas premagati, ker nas je več in mi jih izrivamo iz prostora... Samo, če bi le en atom elektrike prešel v katerega koli izmed nas, potem, potem bi...«

umeten usnjen hrbet si je pripel na svojega in na njem je bilo napisano z zlatimi črkami:
Veliki poučni slovar.

I. del

A do Azovsko morje.

Ta maska je vzbudila v dvorani veliko pozornost. Neprestano so hodili k njej s prošnjo, da jim objasni to ali ono. Ta je hotel nekaj vedeti v angorski mački, drugi spet o Anglosasih, nekdo je vprašal za Andaluzijo, drugi zopet za Avstralijo.

Nenadoma pa je prišla k gospodu Dandi lepa, razposajena Španka in je začela koketno in ljubko prositi: »Lepo mi povej — dragi slovarček — kako bi si pomagala do avtomobila? Listaj po svojih straneh, autokrat — autokritika — automat — automedon, no in že smo pri avtomobilu. Torej kako? Kako bi prišla do nje-ga?«

Gospod Danda se je sklonil k Španki in ji nekaj pošepetal v prijazno nastavljen ušesce. Tedaj pa se je Španka namrdnila, zardela in vzkliknila: »Predrrzzzznež! Vsaka šala ima svoje meje! Sram vas bodil!«

Neki Dandov znanec, ki je stal blizu in je opazoval ves prizor, ga je vprašal: »Kaj pa ste tej lepi Španki predznega povedali, kako bi si pomagla k avtu?«

Gospod Danda se je zasmejal: »Rekel sem ji, da če bi vse življenje lepo in pridno delala ter štedila, bi si ga na starost mogoče lahko kupila...«

(Něco ke ětení — Iz češčine: — eran)

Borut:

To noč

*To noč
sem zroč*

v nebo premišljeval:

*kako bi daljno zvezdo zgrabil
in z njo si pot osvetljeval.*

Kaj vse mi je njen blesk izvalil:

*Predajte mi letalo!
Ko blisk črnino bo preklalo,
drvelo čez zemlje in morja
do neobljudenih svetov.
Orjaška moč motorja
močnejša bo od zlih vetrov.*

*Ej, svetle zvezde, kje ste?
Kaj kmalu bode te neveste!
Sprejmite iz srca pozdrav,
odprite duri na široko,
predrzni snubec iz nižav
vam že podaja svojo roko.*

*To noč
sem zroč
v nebo premišljeval.
A glej, hudoben je oblak
prekril nebo — in hladen mrak
se je za hrbtom zahajal.*

Pomladnik:

Pesem o pesmici

*Mehko v strunah hrepeni,
melodija v mrak ihti,
o daljavah bajnih sanjaš
sklonjena nad tipkami.*

*Kot iz bajke je tvoj prst,
ko se lahen, bel in čvrst
ves čaroben prepeljava
preko črnobelih vrst.*

*Pa bom zgrabil za roke
in prekinil pesmi te:
Kaj sanjariš, ti mladenka,
kam ti hrepeni srce?*

*Vidiš rahel blesk v očeh,
slišiš srca tajni smeh?
Stisni v pest te nežne prstke,
da zapolje kri v obeh.*

*Ne — ni treba, deklica,
prelepo si sanjala,
tvoja roka spet naj splava
preko tipk zasanjana.*

Džesi:

Boginjam

*Vsem črnim in plavim lasem,
rujavim, zelenim očem
in ustnam krvavim naj tole povem:*

*Med vami so Carmen, Astreje,
Morane in Vesne in Jasne;
nas neka zavzame hitreje,
so druge v vodništvu počasne.
V ljubezni posute z rubini
in s plaščem škrlatnim čez ramo
boginje se zdite v nebeški milini.
Ko čaša strasti, poželenja je prazna
namišljeni čar vaš izgine
in smešno se sliši novica porazna:
takole neskončna ljubezen premine.
Prečudno res igro igramo,
ko svoje življenje ponujamo vam.
V vas ljubimo sebe, no, svoj ideal,
pred njim se priklanjamo do tal.*

*Dovolite vstop mi še v tajnostni hram.
Najljubši med nami so vam Don Juaní,
pred njimi trepečete, vaša usoda
so oni, a drugi so bedni tlačani
in vašim darovom beraška posoda.*

*Ste sfinge? Nikdar!
Preprosto: vaš cilj je v sredini,
saj nočete pluti v nadzemni višini.
Bog Phallus je vaš gospodar!*



»Kaj, potem?«

»Nič. To ni zate. Sedaj sta dve uri.«

Še dolgo so leteli. Žarislav je šele čez nekaj časa opazil, da jih je več. Sami žarki.

»Gotovo bi bila to smrt zanje, če bi zvedel. Električni pa jim je na vsak način nevarna, si je mislil.

»Da, smrt bi bila!« je pritrdil Žarislavov žarek.

»Kako veš za moje misli?« se je začudil fant.

»Nič ni skritega žarkom. Povedal sem ti že, da smo bog in edini gospodar med ljudmi.«

»Saj materija ne misli,« je vztrajal Žarko.

»Prav imaš, ne misli, ampak čuti. Atom čuti, atom je organizem kot tvoja pljuča ali srce, atom je celota, in elektroni, nevtroni, pozitroni itd. so njegovi deli ali udje. Nam je dano od pamtiveka, samo nam od vse materije. Nekoč so nas po božje častili. Nam je vseeno. Sedaj nas raziskuješ ti, edini na vsem svetu in gorje vsemu svetu, če umoriš le enega od nas. Kajti če umre eden, umremo vsi, ker smo eno, ker smo komuna, in če umremo vsi, umreš tudi ti in rože in kamenje in zrak in vse, in potem bo nič. Ali me razumeš?«

»Razumem. In vas bom uničil. Če ne tako, pa tako, zakaj si sem življenja in vsega, tudi tebe.«

»Nič čudnega. Saj je materija pusta in prazna. Toda počakaj še eno uro, da bomo tam, kamor nameravamo.«

»Radoveden sem,« je dejal Žarislav.

»Kako se imenuje zvezda, kamor letimo?«, je še vprašal.

»Boš že videl, saj jo poznaš. Zvezda sreče je, zvezda tvoje sreče in žal mi je, da je že ugasnila. Še ni dolgo tega, kar kar je tudi ona pošiljala žarke. Toda vsi so odšli od nje in samo včasih jo še obiščemo.«

Ura je minila.

Majhna temna zvezdica se je prikazala.

»Saj jo ne poznam!« je vzkliknil Žarislav.

»Počakaj, da dospemo.«

Pristali so, tedaj pa je naenkrat izginilo vse: žarki, Žarislav-atom in zvezda. Nekaj velikega se obrnilo okrog svoje osi in padlo na Žarislavovo glavo, in Žarislav je zrasel do svoje prejšnje velikosti.

Potem je blisnilo od nekega in iz bliska je stopila — Zvezdana.

»Zvezdana! Moja zvezda sreče — Žarislavu je zastal dih.

Ni ga videla. Obračala se je, mahala in klicala neko ime. Metala je poljubčke.

»Zvezdana!«

Ni ga čula.

Obupno je zaklical: »Zvezdana, zvezdica, srečica!«

Ni ga čula.

Odmaknila se je.

Žarislav se je pognal naprej. Toda niti za ped se ni premaknil. Napel je vse svoje moči — ni šlo. Noge so se mu prikovale v tla in zaman je iztegoval roki po Zvezdani, ki je tonila v megleni nič.

Žarislav je zaplakal. Iz srca so se mu vlile solze skozi oči. »Zakaj si to storila, Zvezdana? Tako hudo mi je, zakaj? Zakaj?«

Pred Žarislava je stopil Molč. Zamahnil je z roko in Zvezdana je izginila. Zgrabil je Žarislava in ga vrgel v vsemirje.

S tisočkrat večjo naglico je drvel kot prej in vendar ni več došel Zvezdane. Kot misel hitro je padel na zemljo.

Zorica je odgrnila zavese. Jutrnje sonce je posijalo v sobo in se poigravalo z Žarislavovimi

očmi, jih za trenutek odprlo in osvetlilo.

»Žarislav! Zbudil si se! Takoj grem po mamo.«

»Daj mi šop žarkov, da jih pošljem Zvezdani!« Že zopet se je onesvestil in ko je pritekla mama, je bil Žarislav že na bojišču.

Po veliki planjavi so dirjali ozki, stisnjeni vitezi. Eni so bili svetli, drugi temni. Strašno so se spopadli. Temnih je bilo mnogo manj od svetlih in bežali so.

Tedaj je stopil na čelo temnih Žarislav. Vzel je najbližjemu sulico iz rok in ustavili so naval svetlih. Nekdo od temnih je skočil svetlemu za vrat in tedaj se je s svetli razletel in razletelo se je vse — svetli, temni, Žarislav, bojišče, planjava, zrak, svetloba in elektrika.

Žarislav se je razletel.

Potem je bil nič.

Pa ne dolgo. Kmalu je nastalo srce in čustvo. In malo pozneje in nekoliko proč od tega močgani in misel. Okoli srca in čustva je nastalo vse drugo. Hitro je nastalo in Žarislav je bil zopet živ, zopet je bil živ, kot prej.

Počasi pa je tudi okoli možgan in misli nekaj nastajalo. Dolgo se je tvorilo, ko pa se je stvorilo, je bilo Žarislav.

Bila sta dva Žarislava. Eden, Žarislav-srce in drugi, Žarislav-misel. Stopila sta drug k drugemu in Žarislav-srce je poljubil Žarislava, misel, ki je ponudil samo roko.

»Zbogom,« je rekel Žarislav-misel.

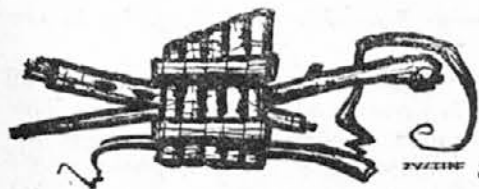
»Na svidenje,« je odvrnil Žarislav-srce.

In sta se razšla — dva pobratima.

Žarislav-misel je krenil naravnost, Žarislav-srce pa na levo.

(Dalje)





KULTURA

Ob letošnjih predstavah Ivana Mraka

So ljudje, ki napišejo dramo, včasih celo tragedijo, največkrat pa komedijo, veselo igro, da se nasmeješ od srca, potem predlože to svoje pisanje kar najvišji instanci, narodnemu gledališču, imajo seveda dobre zveze, delo ali delce pride na oder, občinstvo ploska in kliče avtorja pred zastor.

So pa ljudje, ki ustvarjajo v ozadju, sami zase in njihova dela ne najdejo poti na oder. Pa ne vedno zato, ker so slaba. — Med te slednje spada tudi Ivan Mrak. Predstavil se je že pred desetletjem, toda po neuspehih knjižnih poskusih (Slepi prerok, Monna Gabriela) je dalj časa molčal. Šele po več letih je spet nastopil. To pot na oderu z Lincolnom in Čajkovskim, lani pa z Groharjem. Letos je ponovil Groharja in dodal novo dramo, Starega Rimljana. Prepričan sem, da se je Mrak po vseh prejšnjih neuspehih z Groharjem in posebno še s Starim Rimljanom prav gotovo zelo približal svojemu cilju.

V »Groharju« je skušal Mrak poudariti duhovni privilegij umetnika in dokazati, da je kljub temu, da hodi v umazanih čevljih okrog in da njegov suknjič ni povsem cel — vendar nekoliko več kot drugi. Tragična usoda slikarja Groharja Mraku ni le Groharjeva usoda, ampak usoda umetnika sploh, morda še posebej slovenskega.

»Stari Rimljan« je vsekakor boljši kot dosejanja Mrakova dela, tudi boljši kot Grohar. »Grohar« nam pokaže le štiri slike iz zadnjega obdobja umetnikovega življenja ali bolje Groharjevo »poneverbo« tako, kot jo pojmuje Grohar sam in kvečjemu še njegov edini prijatelj Jakopič in tako, kot jo pojmuje Umetniško društvo in z njim slovenska javnost. V nasprotju s tem je »Stari Rimljan« popolnejša, prava in tudi dobra meščanska drama. Drama je avtobiografska, v njej nam pisatelj zelo dramatično slika propad svoje domačije in razmerje očeta, Starega Rimljana do njegovih treh sinov. Posebno dobro so karakterizirani značaji. Oče je oblašten, neizprosen, kreonski tip, njegov najstarejši sin je razvajen, izgubljen mladenič, povzročitelj vse rodbinske tragedije, njegov brat je miren, nosilec blagoslova v razrvano rodbinsko življenje svojega očeta, Ferdi pa je malce trmasto, zapostavljeno in zgodaj razočarano dete.

Mrak režira svoje drame sam. Zato bi še posebej omenil vprašanje avtorja in režiserja v eni osebi. O tem se je že mnogo pisalo in že ob premieri »Lincolna« na Sentjakobskem oderu so

očitali Mraku, da bi lahko doseglo delo mnogo večji uspeh, ko bi poveril avtor režijo izkušenemu in spretnemu režiserju. Očitek je več ali manj upravičen pri nekaterih dramatikih, ki nimajo režiserskih sposobnosti. Mrak pa je pokazal dovolj velik igralski in režiserski talent in če ima dramatik talent, prav gotovo ni slabo, če uprizarja svoje igre sam. Kajti pravi dramatik ima itak vedno oder pred očmi, ko piše dramo in torej lahko pri lastni režiji uporabi vse domisleke, ki so se mu porodili že pri pisanju drame. Mrakov način seveda ni nikaka novotarija, saj so že antični dramatik sami vprizarjali svoja dela in često igrali glavne vloge, tudi Molière in drugi so sami s svojimi igralskimi družinami vprizarjali svoja dela.

Kar se tiče igralskih sposobnosti Mrakove skupine, je treba seveda omeniti na prvem mestu Mraka samega. Z močno igro, ki v posameznih detajlih in posebno še po glasu močno spominja na Skrbniška (nič hudega), se utegne še zelo uveljaviti. V »Groharju« je igral dve ulogi in sicer cesarsko-kraljevega nadsvetnika Vrbo (Franké) in pa Groharja samega. Podal je Vrbo mnogo bolj prepričevalno kot Groharja in menim, da je Mrak mnogo sposobnejši za starejše vloge kot morda za mladeniške. Zato je tudi nedvomno Stari Rimljan njegova najboljša kreacija.

Tudi med ostalimi Mrakovimi igralci je nekaj mladih talentov, med njimi predvsem M. Dolinar in S. Jevšnik. Zelo nerazvita in neuravnovešena pa je še edina ženska igralka D. Birsava (Tončka v »Groharju« in žena Ana v »Starem Rimljanu«, vendar tu že nekoliko boljše.)

Kot v »Starem Rimljanu«, ki je izrazito avtobiografska drama, je skrita avtobiografska tendenca nedvomno tudi v »Groharju«. Večkrat se jasno pokaže, da hoče avtor primerjati Groharjevo življenje in posebej še njegovo borbo za priznanje s svojim razmerjem do publike ali bolje publike do njega. Ko je spregovoril bogati »mecen« besede: »Glejte ga (pokaže na Groharja) tak je kot tista dunajska baraba — Cankar«, se mi je nehote zazdelo, da se z Mrakom zopet obnavlja slovenska tragedija, tragedija Groharjevega in Cankarjevega življenja, življenja slovenskega umetnika.

Morda se nisem zmotil preveč. Tudi na Groharja in Cankarja so pljuvali, prav vsi: publikum in recenzenti.

M.

glasbeni zgodovini občutna suša. Glasbeno življenje je skoraj zamrlo. Dvignil ga je nekoliko šele sodnik Höffer Johan Berthold pl. Höffer se je rodil 24. julija 1667 v Ljubljani in je tu tudi umrl 15. junija 1718. Študiral je pravo in postal sodnik, pozneje pa prisodnik deželnega sodišča v Ljubljani. Zaslovel je s svojimi dotoziji. Prvi je bil »Magdalenino spreobrnjenje«, ki so ga prvič izvajali 10. aprila 1715 v stolnici. Peli so ga ob priliki prihoda nekega avstrijskega vojvode, ki se je o dotaziju zelo pohvalno izrazil, češda še nikdar ni slišal tako lepe glasbe. Drugi oratorij je bil »Potrpežljivi Job«, izvajan 23. marca 1716. Doživel je prav tako lep uspeh. Zadnji dotoziji je bil »Smrt in življenje«, ki pa je ostal skoro neopažen.

Po Höfferjevi smrti je nastal spet dolg premor. Slovenska zborovska glasba je začela procvetati šele v 19. stoletju, prav tako tudi instrumentalna. Največji podvig romantične glasbe je dosegel Jurij Mihevc.

George Micheuz, kot se je sam podpisoval, je bil rojen 22. marca 1805. v Ljubljani, kjer je dovršil ljudsko in srednjo šolo. Kot trgovčev sin je živel v precej dobrih razmerah in je mogel leta 1823. odpotovati na Dunaj. Tu so prvič izvajali njegovo kantato »Popotnik in potok«, ki je skladatelja Franca Schuberta tako genila, da je Mihevca objel. Po letu 1839. se je odpravil Mihevc v Francijo, pozneje v Budimpešto in naposled spet v Francijo, kjer je v veliki bedi umrl 3. avgusta 1882. Napisal je med drugim tudi sedem oper, od katerih so najbolj znane: »Vilinsko dete«, »Zvesti sluga«, »Planeti« 1753, »Maska« 1840 in »Radikalkur« 1826.

V tem času (v začetku 19. st.) se je šele začela razvijati zborna glasba, ki so jo dvignili na dostojno višino skladatelji Mašek, Rihar, Fleišman, brata Ipavc in drugi.

Gašpar Mašek je prvi začel izvajati razne operete in spevoigre in za časa ljubljanskega kongresa leta 1821 je vodil operni orkester. Kot skladatelj se ni toliko uveljavil kot njegov sin Kamilo.

Kamilo Mašek se je rodil v Ljubljani 11. julija 1831. Šolal se je pri očetu, 1850 pa odšel na Dunaj. Leta 1854 se je vrnil v Ljubljano in postal tu učitelj glasbe. Izdajal je prvi slovenski glasbeni časopis »Caecilia«. Umrl je v Stainzu 29. junija 1857. Od njegovih skladb je največja »Maša v D-duru«, znane so pa njegove pesmi »Otok bleški«, »Strunam«, »Pri zibelci«, »Vojaška« in »Solza in lira«.

Eden najbolj nadarjenih skladateljev je bil Josip Jurij Fleišman. Rodil se je 18. aprila 1818 na Beričevem in je umrl o binkošti leta 1874 v Ljubljani. Ljudsko šolo in dva razreda realke je dovršil v Ljubljani in se nato vpisal na učiteljsko. Postal je učitelj na Vrhniki; temu poklicu se je pa kmalu odpovedal in postal v Ljubljani učitelj glasbe. Izdal je tri zvezke »Mičnih slovenskih zdravic«, tri zvezke »Besede« in en zvezek »Solskih pesmi«.

(Dalje.)

Predstavniki slovenske glasbe

Kot smo slišali, so bile skladbe vezane na besedilo, ki je bilo ponajveč verskega značaja. Cerkevni tekst skladatelji niso izbirali toliko zaradi tega, ker drugih tekstov ni bilo, ali so bili slabi, temveč bolj zaradi tega, ker je bila vsa predklasična glasba idealistična. Idealist sovraži čutni vtis in hoče doseči idejni izraz na ta način, da zatira v formi čutne elemente in poudarja sredstva, ki izražajo idejo. Zaradi tega so si skladatelji izbirali nabožna besedila, ki so jih potem interpretirali na idealistični način; poudarili so idejno tehtne besede besedila z ritmičnim, dinamičnim poudarkom.

Naš najznamenitejši zborni skladatelj je bil Jakob Gallus-Petelin. Rodil se je v Ribnici na Dolenjskem 31. julija 1551. leta. Šolal se je v

samostanu v Stični, nato v Ljubljani in slednjič na Dunaju. Vodil je zборе na cesarskem dvoru, kmalu pa se je naveličal in šel v Olomouc na Češko, kjer je postal dirigent. Iz Olomouca je odšel za dirigenta v Prago, kjer je 18. julija 1591. leta umrl.

Od njegovih del je zlasti znana pesem »Ecce, quomodo mollitur iustus«, ki jo še dandanes izvajajo. Svoje zборе je Gallus izdal v več zbirkah.

Petelinov pomen za slovensko glasbo je neprecenljiv, saj je bil naš prvi resnični skladatelj, genij, čigar ime je zaslovelo skupno z italijanskim Pelestrino in nizozemskim Lassom po vsem svetu.

Po Gallusovi smrti je nastala v slovenski

**Voljaši, širite
svoj list!**



SPORT

Uspehi in neuspehi jugoslov. nogometa

Zaradi političnih razmer se nogomet pred svetovno vojno na ozemlju današnje kraljevine Jugoslavije ni mogel tako razvijati kot se je pri drugih svobodnih ali vsaj svobodnejših narodih (n. pr. pri Čehih) in zato ni čudno, da je veljal prva leta po vojni naš nogomet že za »outsiderskega«. To pa tudi ni čudno, če upoštevamo, da je n. pr. hrvatska reprezentanca, ki je bila pred vojno v nogometu najmočnejša med južnimi Slovani, doživela l. 1907. v Pragi od tamkajšnjega kluba »Slavije« poraz 0:5 in v drugi tekmi celo 0:20! Da pa so bili hrvatski nogometaši takrat res daleč pred ostalimi nam dokazujeta rezultata tekem med reprezentanco Srbije in zagrebškim klubom Haškom l. 1911., sta se končali s porazom Srbije 0:8 in 0:6.

Prvi uradni nastop reprezentance Jugoslavije je bil menda na VII. olimpijskih igrah v Anversu, kjer je bila naša reprezentanca porazena v predtekmovalnih od Češkoslovaške 0:7. Torej čisto lepa številka, toda naši se niso ustrašili, kajti zavedali so se, da je vsak začetek težek. In v resnici, že nekaj let po tem neslavnem porazu, se je jugoslovanski nogomet toliko dvignil, da so naše reprezentance lahko nastopile, ne da bi se bale velikih porazov in kmalu že začele premagovati reprezentance, ki so spadale med najboljše na svetu.

Največ tekem je naša reprezentanca v začetku odigrala a bratsko Češkoslovaško. Porazu 0:7 iz Anversa je že naslednje leto (1921.) sledil v Pragi poraz 1:6, kar je bilo sicer že malo boljše, toda za nogomet še vedno previsok rezultat. Toda že naslednjega leta (1922.) je naša reprezentanca porazila v Zagrebu Češkoslovaško, ki je bila vseskozi in še danes kot Češka velja za eno najboljših na svetu, s tesnim, toda za Jugoslavijo odličnim rezultatom, 4:3. To je bil gotovo naš prvi uspeh v nogometu.

Poleg s Češkoslovaško je jugosl. reprezentanca često igrala tudi z reprezentancama Poljske in Rumunije. Prva tekma s Poljsko l. 1922. je končala z našim porazom 1:3, dočim smo v revanžni tekmi l. 1923. premagali Poljake z rezultatom 2:1. Že takoj prvi tekmi med Jugoslavijo in našo sosedo Rumunijo, ki sta se končali prva z našim porazom 1:2, druga pa z našo zmago 2:1, sta dali slutiti, da se bo med obeh državama razvila ostra borba za primat na Balkanu, kar so poznejše tekme tudi potrdile.

To bi bil z nekaj besedami označen začetek, ki ni bil niti slab, še manj pa odličen. Od tedaj pa do l. 1930. je naš nogomet kolebal med manjšimi ali večjimi uspehi in neuspehi. Med neuspehi moremo predvsem prišteti 0:7 poraz od Urugvaja na VIII. olimpijskih igrah v Parizu, ki pa ni tako strašen, če upoštevamo, da je postal Urugvaj olimpijski prvak. Pač pa bi naši reprezentanci skoraj uspelo na IX. olimpijskih igrah v Amsterdamu, da bi se plasirala v drugo kolo vanj. Toda naši nasprotniki Portugalci, ki so v začetku minutah uspeli zabiti zmagonosni gol in tako zmagovanja. Zanimivo je, da nemški daljnega tekmovanja. Zanimivo je, da nemški poročevalec t.

olimpijske igre, zelo omalovažujoče piše o naši reprezentanci!

Že dve leti za tem, to je l. 1930. pa je zabeležila Jugoslavija v nogometu svoj do sedaj največji uspeh, kajti malo je manjkalo, da ni postala svetovni prvak! Bilo je to v Montevideu ob priliki prvega svetovnega prvenstva. Zaradi izredne oddaljenosti se je tega prvenstva udeležilo manjše število držav, kar pa uspeha Jugoslavije prav nič ne zmanjšuje. Za favorita prvenstva je veljala Argentina in poleg nje dvakratni olimpijski prvak Urugvaj. Toda že pri prvih tekmah se je zgodilo nekaj nepričakovane. Jugoslovanska reprezentanca, za katero ni nihče pričakoval, da bi mogla doseči kak uspeh, je že v prvi nadvse napeti in razburilji tekmi pomagala favorita tekmovalca, južnoameriško Argentino z rezultatom 2:1, kar je izzvalo po celem svetu veliko presenečenje in pozornost. V drugi kvalifikacijski tekmi je naša naša reprezentanca premagala še Bolivijo s 4:0 in se plasirala v semifinale proti Urugvaju. Splošno se je pričakovalo, posebno seveda pri nas doma, da bo Jugoslavija premagala tudi Urugvaj in sploh osvojila svetovno prvenstvo. Tega so se bali tudi v Montevideu, kjer so želeli in zahtevali, da tudi to pot zmaga ena južnoameriških držav. Tekma, ki se je končala z našim visokim toda *nezasluženim!* porazom 1:6 (1:3), je bila gotovo ena najtežjih naše reprezentance. Proti našim igračem ni bila samo tiščajla publika, ampak tudi sodnik, ki je Urugvajcem dopuščal vse mogoče trike in grobosti in priznal Urugvajcem celo dva popolnoma nepravilno dosežena gola. Jugoslavija je bila od finala sicer izločena, toda tudi tretje mesto na prvenstvu in predvsem zmaga nad Argentino sta proslavila naš nogomet po celem svetu.

Svojega dobrega glasu pa nismo obdržali dolgo, kajti ko sta se vršila drugo in tretje svetovno prvenstvo, je naša reprezentanca izpadla že v predtekmovalnih.

Že takoj po svetovni vojni se je načelo tudi vprašanje, katera balkanska država je v nogometu najmočnejša. Posamezne tekme med balk. državami niso mogle odločiti, ker so se tekme končavale enkrat z zmago prve, drugič z zmago druge države. Vprašanje je bilo rešeno, ko se je l. 1931. začelo med Rumunijo, Grčijo, Bolgarijo in Jugoslavijo tekmovalje za balkanski cup. Zmagovalec prvega turnirja je bila Rumunija, sledile pa so Jugoslavija, Grčija in kot zadnja Bolgarija. Tudi naslednji dve leti 1932. in 1933. je Jugoslavija zasedla drugo mesto, prvič izza Bolgarije in drugič izza Rumunije. Šele na četrtem turnirju l. 1934. v Atenah je naši reprezentanci uspelo da je zmagala in sicer pred Grčijo, Rumunijo in Bolgarijo. Svojo zmago je Jugoslavija nato še ponovila naslednjega leta v Sofiji, kjer so sledile Bolgarija, Grčija in dvakratni zmagovalec cupa Rumunija. Ob tej priliki pa so nastali tudi resni spori, ki so imeli za posledico, da je Jugoslavija iz tega tekmovalja izstopila, s čimer je bilo tekmovalje prav za prav tudi konec. Vršilo se je samo še naslednjega leta in se kon-

čalo z zmago Rumunije pred Bolgarijo in Grčijo.

Od najnovejših uspehov bi predvsem omenil našo lansko nepričakovano zmago 2:1 nad neoficielnim, toda splošno prizanim svetovnim prvakom Anglijo ter nezaslužen poraz 1:2 od Italije, uradnega svetovnega prvaka. Teh dveh uspehov pa se nismo mogli dolgo veseliti, ker so jima sledili veliki porazi 1:4 od Holandije, 3:7 od Češkoslovaške, 1:5 od Nemčije in 0:2 od Madžarske.

Vr — Zo.

Š

A

H

Zaradi vojne se je moral šah umakniti precej v ozadje. Razvija se v glavnem pri »nevtralcih«.

V zadnjem mirnem mesecu se je začela v Buenos Airesu olimpijada. Prijavljenih je bilo 40 držav, prišlo jih je pa samo 27. Ko je med tekmovalcem izbruhnila v Evropi vojna, je odpotovalo še angleška reprezentanca. V prvem delu olimpijade sta zmagali Nemčija in njen protektorat, v drugem pa Nemčija pred Poljsko. V tolažilnem turnirju sta zmagali Islandija in Kanada.

Pri rezultatih presenečajo: Estonci na tretjem mestu, Argentinci na četrtem, Švedi šele na petem min Čehi na šestem. Francija z dr. Aljehinom je deseta, Kuba s Capablancu pa trinajsta.

Obenem se je odigralo damsko svetovno prvenstvo. Zmagala je spet Menčikova.

Po olimpijadi se je vršila v Južni Ameriki še cela vrsta manjših turnirjev, kjer so bili velemojstri glavne atrakcije.

Poleg drugega je prišlo med bivanjem dr. Aljehina v Južni Ameriki do pogajanj s Capablancu za match, ki ga slednji zahteva že dvajset let. Zaradi njegovega negentlanskega nastopa l. 1927. mu dr. Aljehin ni hotel dati prilike za revanžo, ampak je dal prednost Bogoljubovu in dr. Euweju. Glavna ovira so trdi finančni pogoji, na katerih vztraja dr. Aljehin, ki pa jih je določil svoje dni sam Capablancu. Zdi se, da se bo ta match razblinil ravno zaradi njih. Če bo denar v redu zbran, se bo vršil v aprilu leta 1940.

Nekaj partij z olimpijade:

Capablancu : Vassaux. Match Kuba : Guatemala. Damski gambit.

1. Sg1—f3,	d7—d5.	15. Ld2—e1,	f7—f6.
2. e2—e3,	Sg8—f6.	16. De2—d3,	f6—f5.
3. c2—c4,	c7—c6.	17. a2—a4,	Kg8—h8.
4. Sb1—c3,	e7—e6.	18. g2—g4,	Sd5—f6.
5. d2—d4,	Sb8—d7.	19. Le1—h4,	Lc8—d7.
6. Lf1—d3,	d5×c4.	20. Tf1—f3,	Ld7—e8.
7. Ld3×c4,	Lf8—b4.	21. Tf3—h3,	Dd8—d6.
8. 0—0,	0—0.	22. g4×f5,	e6×f5.
9. Dd1—e2,	Dd8—e7.	23. Ta1—d1,	c5×d4.
10. Sf3—e5,	c7—c5.	24. e3×d4,	Dd6—a3.
11. f2—f4,	Sd7—b6.	25. Lb3—e6,	g7—g6.
12. Lc4—b3,	Sb6—d5.	26. Lh4—g5,	Se4×g5.
13. Lc1—d2,	Lb4×c3.	27. f4×g5,	Sf6—e4.
14. b2×c3,	Sf6×e4.	28. Th3×h7,	se vda.

Poziv zamudnikom!

Prejšnji številki so priložene položnice.

Nakažite takoj naročnino.